

и власти» [7, S. 58]. Это был немаловажный атрибут, так как, по мнению М. П. Оссовской, «одежда, свидетельствующая о любви к золоту и драгоценным камням, подчеркивала еще и красоту рыцаря» [3, с. 81]. Так, обладая достаточными знаниями о правилах при дворе, мать Парцифалья наряжает сына в лохмотья и отправляет ко двору короля Артура, в сердцах ожидая его возвращения. Отсутствие внешней привлекательности не прощается и герою куртуазной повести Г. фон Ауэ «Бедный Генрих».

Временная близость «Песни о Нибелунгах» к куртуазному роману сделала возможным поиск общих мотивов. Наличие многочисленных реалий куртуазной культуры в эпосе «Песнь о Нибелунгах», а также ярко выраженного авторского начала позволяет утверждать наличие черт, характерных для куртуазного романа и миннезанга. Следовательно, определение жанра «Песни о Нибелунгах» является важным в теории литературы, поскольку для данного произведения характерна значительная доля рыцарского (куртуазного). Вместе с тем «Песнь» остается важным эпическим наследием среди произведений народного героического эпоса.

Библиографические ссылки

1. Гуревич А.Я. Примечания // Песнь о нибелунгах. СПб. : Азбука, Азбука-Аттикус, 2013. 384 с.
2. Зарубежная литература средних веков: Хрестоматия / сост. Б. И. Пуришев. М. : Высшая школа, 2004. 808 с.
3. Оссовская М. П. Рыцарь и буржуа : Исслед. по истории морали. М. : Прогресс, 1987. 528 с.
4. Песнь о Нибелунгах. С введением и примечаниями. СПб. : Типография Лебедева Н. А., 1889. 440 с.
5. Brunne H. Geschichte der deutschen Literatur des Mittelalters im Überblick. Stuttgart : Philipp Reclam jun., 1997. 389 S.
6. Das Nibelungenlied. Mittelhochdeutsch / Neuhochdeutsch / K. Bartsch, H. de Boor. Philipp Reclam jun. Stuttgart, 1997, 2003. 1045 S.
7. Heinzle J. Die Nibelungen. Darmstadt : Primus Verlag, 2010. 96 S.
8. Minnesang. Mittelhochdeutsche Texte mit Übertragungen und Anmerkungen. Frankfurt am Main : Fischer Taschenbuch Verlag, 2008. 367 S.
9. Vischer Fr. Kritische Gänge / Fr. Vischer / hrsg. von R. Vischer. Bd. 2. 2. Aufl. München : Meyer&Jessen, 1922. 546 S.

Лянкевіч А. У. (Мінск)

Стаўленне да беларускай мовы ў міжваеннай Польшчы (на матэрыяле перыядычнага друку)

Праблема статусу і прэстыжу беларускай мовы, стаўлення да яе з боку ўлад у розныя гістарычныя перыяды яшчэ не атрымала належнага асвятлення ў лінгвістыцы. Одним з важных і адначасова супярэчлівых

этапаў у гісторыі беларускай мовы быў перыяд паміж I і II Сусветнымі войнамі, калі Заходняя Беларусь была ўключана ў склад Польскай Рэспублікі (II Рэчы Паспалітай, 1918–1939). У даным дакладзе мы спынімся на сацыялінгвістычных праблемах, звязаных з функцыянаваннем мовы беларускай нацыянальнай меншасці ў польскай дзяржаве.

Увогуле праблемы нацыянальнага і канфесійнага характару ў гэты перыяд разглядаліся беларускімі гісторыкамі параўнальна глыбока, аднак моўнае пытанне яшчэ не станавілася цэнтральным прадметам даследавання. Сярод іншага, гэта звязана тым, што, як справядліва адзначае А. М. Вабішчэвіч, у беларускай савецкай гістарычнай навуцы пры вывучэнні заходнебеларускай праблематыкі 1920–1930-х гг. тагачасныя «метадалагічныя падыходы, абмежаванасць і недаступнасць крыніц не давалі магчымасці для правядзення грунтоўнага даследавання розных аспектаў духоўнага жыцця Заходняй Беларусі» [1, с. 56].

Базу крыніц для даследавання праблемы прадстаўляюць як перыядычныя выданні таго часу, разнастайныя заканадаўчыя акты, так і матэрыялы Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь. У данай рабоце мы спынімся на матэрыялах перыядычнага друку.

Першыя публікацыі па тэме з’явіліся ўжо ў 1920–1930-я гг. У выглядзе артыкулаў (або іх частак) у часопісах і газетах, як заходнебеларускіх («Студэнцкая думка», «Шлях моладзі» і інш.), так і савецкіх («Асвета» (з 1930 – «Камуністычнае выхаванне»), «Полымя», «Звязда», «Савецкая Беларусь» і інш.), а таксама ў т. зв. «газетах-аднадзёнках». Збольшага ў іх разглядаліся моўныя пытанні ў сферы адукацыі.

Тагачасныя артыкулы насілі пераважна апісальны (і ідэалагічны) характар, у іх практычна адсутнічалі спробы аналізу сітуацыі. Пры гэтым колькасныя даныя часцей за ўсё не падмацоўваліся спасылкамі на верагодныя крыніцы. Што датычыцца савецкіх крыніц, то пазіцыі іх аўтараў выразна адлюстроўвалі тагачасныя афіцыйныя погляды і ідэалогію. Аднак каштоўнасць гэтых матэрыялаў заключаецца ў тым, што яны змяшчаюць хоць і ўрыўкавы, аднак канкрэтна-гістарычны матэрыял аб моўнай сітуацыі на землях Заходняй Беларусі.

Увогуле артыкул 110 польскай Канстытуцыі 1921 г. гарантаваў права нацыянальна-моўным меншасцям засноўваць, кантраляваць і весці за ўласны кошт школы і іншыя ўстановы, а таксама свабодна карыстацца ў іх сваёй мовай, што зрабілася легальнай падставай для стварэння сістэмы беларускамоўнай адукацыі, аднак на практыцы ініцыятары адкрыцця беларускіх школ часта сутыкаліся з пэўнымі праблемамі і перашкодамі.

У 1924 г. у Парыжы пры падтрымцы Лігі Нацый быў створаны Камітэт прыгнечаных Польшчай нацый для барацьбы за рэалізацыю правоў, гарантаваных Канстытуцыяй II Рэчы Паспалітай. Гэта вымусіла пайсці Польшчу на прыняцце «Закона аб мове і арганізацыі школьнай справы для нацыянальных меншасцей» (1924). Закон вызначыў патрабаванні адкрываць школы з той мовай, якая пераважала сярод мясцовага насельніцтва. Аднак на практыцы школы часцей адкрываліся двухмоўныя – беларуска-польскія. Некаторыя даследчыкі [7, с. 54] разглядаюць гэта як «прамежкавы этап да паланізацыі насельніцтва Беларусі праз сістэму адукацыі».

Названай праблеме ўласна і прысвечана большасць тагачасных публікацый. Напрыклад, у часопісе «Асвета» (1927, № 8) прыводзяцца наступныя звесткі (тут і ніжэй правапіс арыгіналу захаваны):

«У той час, як беларускае насельніцтва, складаючы пераважную большасць на сваіх абшарах, тысячамі просьбаў, сотнямі подпісаў на кожнай выразна выказвае сваё жаданьне беларускай школы, улада зусім ня лічыцца з насельніцтвам:

1) Не звярчае ўвагі на просьбы і пастановы насельніцтва.

2) Адчыненыя беларускія прыватныя школы зачыняе. Цывільная ўправа зачыніла 200 беларускіх школ, якія ўзьніклі да часу, калі польская адміністрацыя прыняла ўладу. На абшарах гэтак званае “Сярэдняе Літвы” цалкам бяспраўна зачынена 101 школа. Зачынены дзьве настаўніцкія сэмінарыі ў Барунах і Сьвіслачы» [5, с. 145].

У артыкуле пералічваецца даволі складаны парадак адміністрацыйных працэдур, неабходных для арганізацыі беларускай школы, якія, аднак, не заўжды маглі прыводзіць да станоўчага выніку. Пры гэтым змяшчаюцца вытрымкі з інтэрв’ю беларускіх паслоў, пададзеных у польскі сойм, у якіх утрымліваюцца сведчанні аб адміністрацыйных перашкодах на шляху да атрымання беларускамоўнай адукацыі. Сярод іх побач з канстатацыяй фактаў аб адмове адчыняць беларускамоўныя школы змяшчаюцца непасрэдныя выказванні чыноўнікаў, у якіх выражаецца стаўленне непасрэдна да беларускай мовы, напрыклад: «Школьны інспэктар веў допыт кожнаму дэкларанту асобна. Першым запытаньне было: “якой ты хочаш школы?” Калі селянін адказываў – беларускай, дык інспэктар крычаў: “Што за беларуская мова? Беларускай мовы няма, а беларус ня мае ані солі, ані вугалю, ані жалеза, дык усе паздыхаеце! Беларускае школы ня дам, а калі самі адчыніце, пасаджу ў турму, дзе пагінеце!” (Стар. 276 інтэрп.)» [5, с. 146].

Як агульнае месца ў матэрыялах трапляюцца выказванні аб фізічным пакаранні дзяцей у школах за беларускую мову, але толькі

зрэдчас прыводзяцца канкрэтныя факты з указаннем мясцовасці і прозвішчаў: «Шмат разоў у сейм падаваліся петыцыі і запыты аб бесчалавечным стаўленні некаторых польскіх настаўнікаў да дзяцей у Заходняй Беларусі. Так, напрыклад, у адной скарге пісалася, што нейкі настаўнік Біль у вёсцы Лядзінцы Слонімскага ўезда збіваў беларускіх дзяцей толькі для таго, каб прымушаць іх гаварыць па-польску, заяўляючы пры гэтым: “Я знайду спосаб выбіць з вашых галоў халопскую гаворку”» [4, с. 16].

Некаторыя выданні змяшчалі сведчанні аб стаўленні да беларускай мовы з боку польскай адміністрацыі ў рубрыках «Карэспандэнцыя» і «Хроніка». Як правіла, пацвердзіць ці абвергнуць праўдзівасць прыведзеных там выказванняў не ўяўляецца магчымым, аднак ёсць падставы меркаваць, што яны могуць мець пад сабой рэальныя факты. Так, часта прыводзіцца інфармацыя аб агітацыі за адкрыццё менавіта польскіх школ, якую праводзілі польскія настаўнікі, чыноўнікі, у той час як насельніцтва жадала адкрыцця беларускіх. У такіх выпадках часта адкрывалі двухмоўныя школы [2, с. 4].

У некаторых артыкулах рабіліся спробы прааналізаваць стаўленне ўрадавых колаў да беларускай мовы з улікам палітычнай кан’юнктуры. Напрыклад, у газеце-аднадзёнцы «Іскра» прыводзіцца наступная інфармацыя: «“Доктар” Павлюкевіч і “спэцыяліст” ад Касы Хворых Макара Косьцевіч мелі шчасыце “представляться” пану міністру асветы, Ст. Грабскаму. Пан міністар, родны бацька “языковых законаў”, якіх цяпер ніхто ня збіраецца выпаўняць, многа гаварыў аб сваей “ляяльнасці” да дамаганьняў беларускага народу ў справе роднае школы. Ды, мусіць, уся гэная “Прасьвета” з Косьцевічамі і Павлюкевічамі на тое і атрымлівае, скуль трэба, “на чай”, каб выслухіваць гэтыя абяцанкі і... рабіць перад Эўропай від, быццам беларусы вераць усяму гэтаму!» [6, с. 4].

У цэлым пафас большасці публікацый носіць антыімперыялісцкі, антынацыяналістычны характар з выразным сацыяльна-палітычным падтэкстам, які прадугледжвае выразную апазіцыю «свой – чужы» (сялянскі, беларускі – панскі, польскі). Як адзначае Г. К. Касяноўская, «своеасаблівы парадокс сітуацыі заключаўся ў тым, што дзяржава, адбудаваная ў выніку больш чым стогадовай нацыянальна-вызваленчай барацьбы палякаў, адразу стала інструментам нацыянальнай дыскрымінацыі няпольскіх этнічных груп, што жылі на яе тэрыторыі» [3, с. 13]. З іншага боку, такі стан рэчаў з’яўляецца даволі прадказальным акурат у сітуацыі адбудовы маладой дзяржавы, якая для з’яднання нацыі заканамерна праходзіць праз стадыю нацыяналізму, які, аднак, адмоўным чынам адбіваецца на лёсе нацыянальных меншасцей.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Вабішчэвіч А. М. Беларускае тэатральнае і музычнае жыццё ў Польшчы ў 20–30-я гг. XX ст. // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1. Гісторыя. Філасофія. Паліталогія. Сацыялогія. Гродна, 2009. № 2 (80). С. 56–62.
2. Карэспандэнцыі. Каму гэта патрэбна?! (Голас беларускага настаўніка) // Загон: аднаднёўка / Выдавец М. Германовіч. Вільня, 1925. 7 чэрвеня.
3. Касяноўская Г.К. Дзейнасць польскіх навуковых устаноў па вывучэнню заходнебеларускага рэгіёна ў 1921–1939 гг. // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1. Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія. Гродна, 2018. Т. 10. № 2. С. 12–20.
4. Константинов Н. Просвещение в бывшей Западной Украине и Западной Белоруссии под гнетом панской Польши // Школа взрослых. 1939. № 12. С. 14–18.
5. Лапшоў М. Барацьба за беларускую школу ў Заходняй Беларусі // «Асвета». 1927. № 8. С. 144–149.
6. Пара гнедых // Искра: аднаднёўка / Выдавец М. Германовіч. Вільня, 1925. 31 траўня.
7. Теслюкевич Д. И. Белорусское образование в Западной Беларуси в 1920-е годы по материалам белорусскоязычных СМИ // Научные труды Республиканского института высшей школы. В 3 частях. Ч. 2. Минск, 2017. С. 52–58.

Макаренко М. М. (Минск)

Русские и английские сложные слова с греческими корнями *γράφ-* и *πολύ-*: различия в составе и языковом своеобразии континуантов

Наследие высокоразвитых цивилизаций Древней Греции и Рима сохранено как в семантике античных заимствований, так и в сложных словах с терминологической семантикой, искусственно создаваемых на базе греко-латинского корнеслова с Эпохи Возрождения вплоть до настоящего времени.

Цель исследования состояла в выявлении различий заимствованных античных композитов и неоклассических искусственных образований в русском и английском языке. Материалом исследования послужили 2 подкорпуса русских и английских сложных слов, отобранные путем сплошной выборки из толковых словарей рус. и англ. языка (см. библиографический список в конце статьи). Объем исследованного подкорпуса русских и английских лексем с компонентом *γράφ-* (рус. *граф-*; англ. *graph-*) составляет 202 композита (102 рус. и 100 англ.). В данном подкорпусе 12 пар слов восходят к античным лексемам, а 81 пара является пост-античными образованиями. Подкорпус континуантов с компонентом *πολύ-* (рус. *поли-*; англ. *poly-*) состоит из 127 сложных слов (67 рус. и 60 англ.), из которых 16 пар лексем являются классическими заимствованиями и 17 пар искусственными образованиями. Семантический анализ лексем проводился с опорой